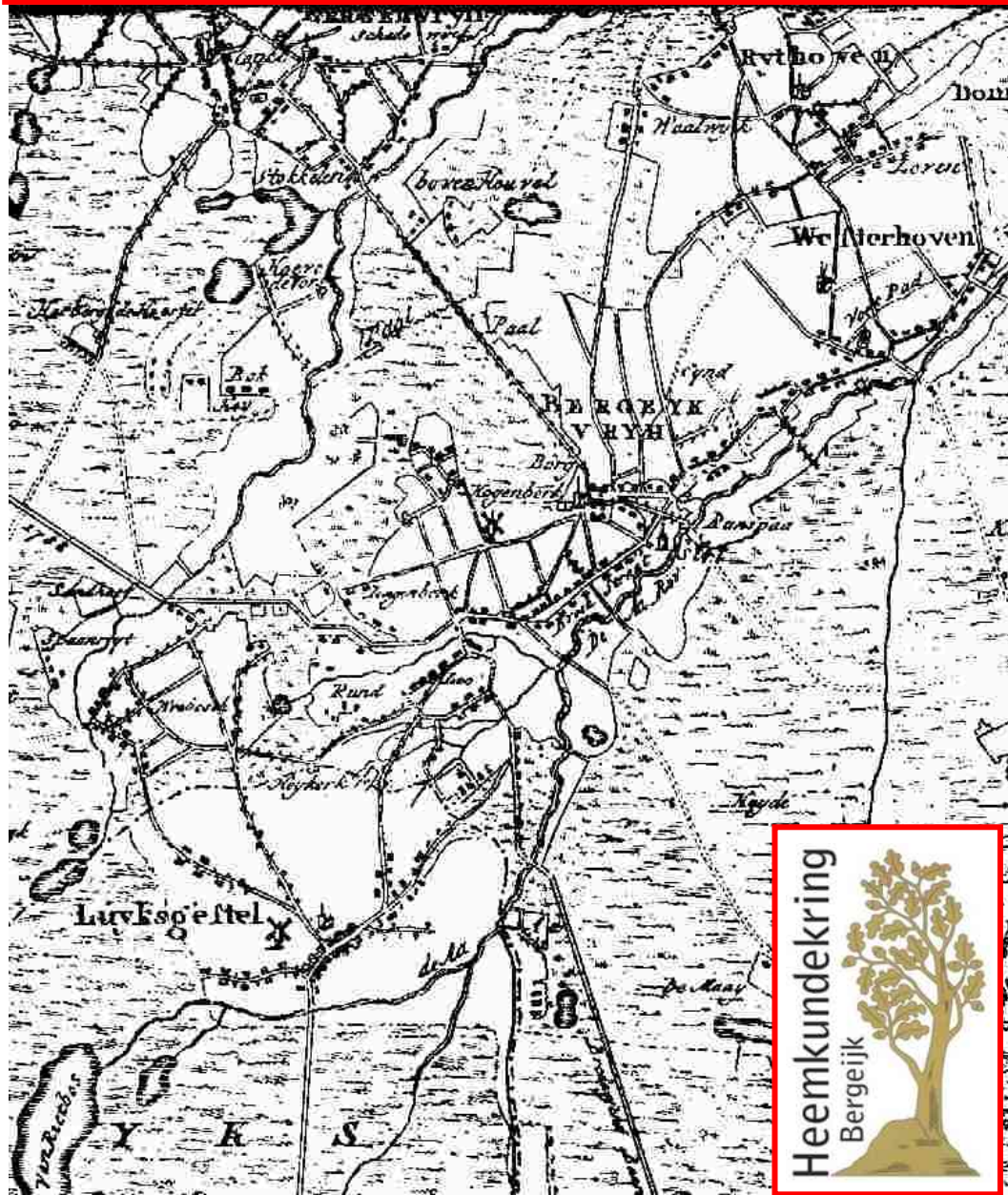

DE KEERSOPPER

Jaargang 15

Nr. 57

maart 2020

DE KEERSOPPER

NR 57   maart 2020

NATTE VOETEN IN BERGEIJK

Het verhaal leest als een thriller: hoe te Bergeijk meer dan vijf miljoen gulden in de grond verdween. In de jaren zestig van de vorige eeuw veranderden Stad (!) en ommelanden op gezette tijden in een schier onbegaanbare modderpoel. Wat niet alleen een gevolg was van overvloedige regenval, maar ook van menselijk handelen. Nieuwe huizen hadden stromend water en een douche gekregen, waardoor de waterconsumptie met sprongen was gestegen. Helaas was de voorziening om de overvloed op een efficiënte manier af te voeren, de riolering dus, niet meegeleverd. Bergeijk worstelde en kwam boven door het graven van kilometers lange, vier-en-een-halve meter diepe voren waarin buizen met een bijna manshoge doorsnee werden begraven. Een gigantische, miljoenen verslindende klus. Voor Keersopper 57 minutieus beschreven door onze medewerker Hans Verdonk.

In vergelijking daarmee, was de bouw van het nieuwe gemeentehuis, die zich in de jaren twintig van de vorige eeuw had afgespeeld, een peulenschil. Ook daarvoor had het gemeentebestuur overigens ruimschoots de tijd genomen. In juni 1926, bijna vijf jaar nadat het besluit voor de nieuwbouw was genomen, vond in het nieuwe, nog steeds niet kant en klare gebouw de eerste raadsvergadering plaats. Op de agenda stond een heet hangijzer: hoeveel zou een bruidspaar moeten betalen om in de gloednieuwe raadszaal te mogen trouwen? Vijf-en-twintig gulden, stelden B. en W. voor. “Veel te veel”, vond de raad. Het raadslid S.V. Aarts:

“Als ik dat had moeten betalen, was ik nooit getrouwd.” Waarbij hij er fijntjes op wees dat het huwelijk in de kerk maar f 7,50 kostte. “Geef je een rijksdaalder meer, dan krijg je daar drie heren voor”. Dat waren tijden... .

De redactie wenst u als altijd veel leesplezier.

Cas van Houtert (eindredacteur)

De lente laat zich elk jaar opnieuw op bijzondere wijze zien bij de voormalige Marechausseekazerne in de Kerkstraat. (foto Martien Veekens, 9 april 2015)

DE AANLEG VAN RIOLERING IN BERGEIJK

Wie denkt er nu aan riolering als je het over heemkunde of de geschiedenis van een dorp hebt?

Je ziet er niets van en zolang het functioneert wordt er niet of nauwelijks bij stil gestaan. Pas als er ergens een verstopping of een overstroming na een hevige bui ontstaat, worden we eraan herinnerd.

Toch blijkt het een interessant onderwerp te zijn, dat onlangs aan het licht kwam bij onderzoek naar de geschiedenis van de voormalige watermolen bij het wandelgebied 'Luchtkasteel' aan de Lijnt.

De aanleg van het rioolsysteem in Bergeijk is eigenlijk nog maar een jaar of zestig geleden begonnen. Het is in feite ook het begin van het besef dat we zuiniger om moeten gaan met het milieu. Eerst nog maar zoetjesaan, want de Keersop was nog lange tijd een open riool. Iets waar we ons anno 2020 nog maar weinig bij kunnen voorstellen. De ontwikkelingen kunnen we mooi volgen aan de hand van krantenberichten uit de periode 1959 – 1978 die Johan Biemans al decennialang heeft verzameld.

Hoe het begon

De oudst bekende vorm van riolering is die van de Indusbeschaving (ca. 3300-1300 v. Chr.) in het grensgebied van Noordwest India en Pakistan, waar enkele grote dichtbevolkte steden lagen. Schoon water werd uit waterputten gehaald. Het afvalwater werd naar overdekte riolen geleid die de hoofdstraten volgden. Ook in de Romeinse tijd werd gebruik gemaakt van afvoersystemen voor afvalwater. De naam riolering stamt ook uit deze tijd.

In de middeleeuwen liepen in de Europese steden goten door de straten waarin alle viezigheid werd geloosd. Dit open riool was een bron van allerlei ziekten. Pas in de 19^e eeuw werden in grote steden overdekte rioolsystemen gebouwd. Denk daarbij aan de grote tunnelsystemen in Parijs en Londen, maar ook aan de Binnendieze in Den Bosch die nu zelfs een toeristische attractie is. In Parijs en ook in Brussel is zelfs een Rioolmuseum waar je ondergronds kunt zien wat voor kunstwerken er men

vroeger van heeft gemaakt. Op het platteland, zoals de Kempen, kwam dat pas veel later.

Voordat er riolering lag werd het afvalwater van de huishoudens geloosd in een zinkput, beerput of septictank. Het vocht sijpelde de grond in en “het dik” stapelde zich op in de put. Op den duur raakte die vol en werd dan gelegegd. Eerst met een schep, vandaar de naam ‘putjesschepper’ en later op veel plaatsen met een zuigwagen. De drab werd vaak gebruikt als meststof in de moestuin of bij een boer op de akker. Dat kon toen nog, omdat het alleen bestond uit verteerde menselijke uitwerpselen en afvalwater zonder de huidige moderne toevoegingen.

Tot de Tweede Wereldoorlog was Bergeijk een bescheiden dorp, een langgerekt lint van bebouwing dat vooral bestond uit boerderijen. Verder nog een paar buurtschappen en eigenlijk alleen op ’t Hof wat meer concentratie van woningen. De impact van het afvalwater op het milieu was gering, ook omdat het watergebruik nog erg spaarzaam was. Pas in de jaren vijftig van de vorige eeuw begon een flinke toename van het aantal inwoners en woningen. De bebouwing kwam ook steeds dichterbij elkaar te staan, men ging zich douchen in plaats van wassen, er kwamen wasmachines en steeds meer wegen werden verhard. Het watergebruik nam daardoor steeds meer toe en dat leidde tot overlast van zowel hemelwater als afvalwater tot grote ergernis van zowel de inwoners en het gemeentebestuur.

Het totaal aantal woningen in de huidige gemeente Bergeijk is sinds de jaren 60 van de vorige eeuw flink toegenomen. Onderstaande cijfers (december 2019) van de gemeente Bergeijk tonen dat duidelijk aan. Het gaat hier om alle woningen van Bergeijk, Loo, Luyksgestel, Riethoven, Weebosch en Westerhoven samen.

Jaar	Aantal woningen
1960	1815
1970	3086
1980	4530

1990	5881
2000	6566
2010	7122
2018	7814

In 1959 werd begonnen met de voorbereiding van de aanleg van een rioolstelsel in Bergeijk. De gemeenteraad stelde f 15.000 beschikbaar voor de voorbereiding van een rioleringsplan dat uit twee bestekken zou bestaan. Later bleek dat er nog eens zeven bestekken meer gemaakt zouden moeten worden waar nog eens f 34.000 voor op tafel moest komen. De kosten van de uitvoering werden op f 1.845.000 begroot. Het eerste en meest dringende onderdeel was bestek 1A, dat de Lijntstraat, Borkelsedijk, Meester Pankenstraat en Riethovensedijk omvatte. Dat had vooral te maken met weverij 'De Ploeg' die aan de Riethovensedijk gevestigd was. De aansluiting van de in 1958 gereed gekomen fabrieksgebouwen op de riolering was een zeer urgente aangelegenheid geworden. Toch zou het nog tot februari 1962 duren voor het werk startte. Het krediet van f 228.000 bleek eind 1961 niet voldoende en er moest nog eens f 34.000 worden opgehoest. Het afvalwater van 'De Ploeg' werd tot die tijd in een grote kuil geloosd.

Je moet je voorstellen dat er in die tijd nog geen 'moderne' uitbreidingswijken waren, hoewel er in 1959 al wel plannen waren voor de uitvoering van de eerste uitbreidingswijk 'De Molenakkers', het gebied tussen de Molenakkers en de Kleine Broekstraat wat we nu 'Jeruzalem' noemen. Deze uitbreiding was destijds voor Bergeijk een omvangrijk werk. In feite werd in 1958 al begonnen met de bouw van het eerste complex van 24 woningen, ondanks dat er nog geen wegen of andere voorzieningen aangelegd waren. Architect was A. Van der Sande en Moeskops Bouwbedrijf tekende voor de bouw. De vraag naar dit soort woningen was groot en er werden al gauw nog eens 9 woningen bijgebouwd. De firma Hoeks bouwde voor de gemeente 12 woningwetwoningen in de Korenbloemstraat. Kort daarop volgden o.a. de woningen aan het Lavendelplein.

Op de hoek van de Korenbloemstraat en de Lavendelstraat kwam een moderne kleuterschool en een bureau met dienstwoningen voor de Rijkspolitie. Aan de Tijnstraat kwam een ultramoderne meisjesschool. In het hele plan was naast de genoemde openbare gebouwen en scholen ruimte voor tweehonderd woningen.

Er was ook gedacht aan een rioleringsplan, maar dat stuitte op weerstand bij de hogere instanties (provincie en rijk). De vereiste goedkeuring liet daardoor langer op zich wachten dan voorzien. Het eerste deel van de wijk kreeg net als de rest van Bergeijk zinkputten om het afvalwater op te lozen. Je kunt je nu niet meer voorstellen dat een kleuterschool met zoveel leerlingen geen rioolaansluiting had en gebruik moest maken van putten. In de Kamillestraat bijvoorbeeld kun je nog steeds dergelijke zinkputten in de voortuinen tegenkomen. Bij en bui regen werd het buiten nog lang een grote modderpoel door het ontbreken van wegverhardingen.

In 1960 kwam uiteindelijk toch die goedkeuring van het oorspronkelijke plan en al snel werd begonnen met de aanleg die in verschillende fases zou worden uitgevoerd. Dat was ook dringend nodig, want de afvoer van afvalwater en fecaliën werd een steeds groter probleem.

De totale verwezenlijking van het rioleringsplan zou in grote mate samenhangen met de aanleg van een zuiveringsinstallatie waar we later in het verhaal op terug komen. Alles bij elkaar zou er een miljoeneninvestering nodig zijn.

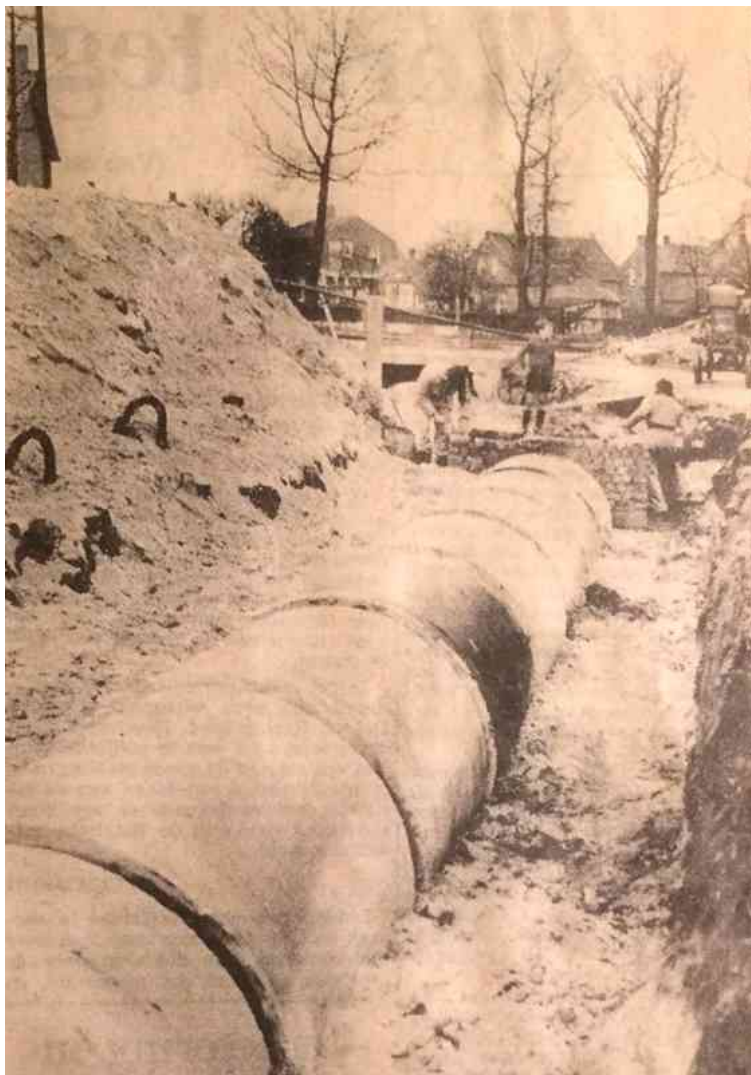
Eind 1961 had ook de gemeente Luyksgestel het plan om het afvalwater te lozen op een zuiveringsinstallatie, die tevens dienst zou kunnen doen voor Bergeijk. Waterschap De Dommel was bezig met de voorbereiding van plannen hiervoor. De zuiveringsinstallatie was gepland ten zuiden van het Eykereind nabij de Borkelsedijk. Vanaf 't Loo zou dan een extra groot riool naar de zuiveringsinstallatie moeten worden gelegd, het zogenaamde stamriool. Dit had met name te maken met de grote hoeveelheid spoel- en koelwater dat van de melkproductenfabriek Bernardus, in de volksmond

't Stoom genoemd, afkomstig was. 't Stoom loosde toen nog op het stroompje de Breerijt dat even verderop bij de Vlieterdijk in de Keersop uitkwam. De romkiepen (melkbussen) werden via een transportband de fabriek ingevoerd en geleegd. Hierna gingen ze in een spoelmachine en werden ze gewassen met heet water en kwamen via de transportband nog heet weer buiten. Het afvalwater met de melkresten werd dan ook nog behoorlijk warm geloosd. Frits van der Heijden kan zich nog goed herinneren dat ze in de winter met de laarzen aan op de Vonderpad in de Breerijt gingen staan om de voeten te warmen. De melkresten waren ook niet best voor het milieu. In de Breerijt lag vanaf het lozingspunt tot aan de Keersop een zwarte drabbiklaag op de bodem. Als je erin roerde begon het aardig te stinken. Kinderen hadden dit niet door en deden wel eens pootje baden in het warme water. Een rioolaansluiting was dus wel van groot belang.

Aannemer Heijmans uit Nuland start begin 1964 met de aanleg van het stamriool. De leiding loopt via de Prinses Marijkestraat, Koningin Julianastraat en Lijntstraat. De buizen hebben een diameter van 1,25 meter, zijn 2 meter lang en moesten flink diep worden gelegd. Vanwege die diepte was zelfs bronbemaling nodig. Men verwachtte dat het werk eind dat jaar klaar zou zijn en dat de ellende met de putten Bergeijk Hof en Loo spoedig tot het verleden zou gaan horen, maar in april het jaar erop moest er weer een aanvullend krediet worden vrij gemaakt. Vooral in de Prinses Marijkestraat, waar de grond zich blijkbaar niet leende voor zinkputten was de situatie erg slecht. De gemeente heeft daar op veel plaatsen extra putten laten graven. Bij sommige woningen zijn zelfs twee of drie zinkputten gemaakt die als noodoplossing bedoeld waren, maar dat bleek toch niet voldoende te zijn. De huizen in de Prinses Marijkestraat hadden de luxe van een douchecel en een toilet met waterspoeling, maar daarbij werd zoveel water verbruikt dat de zinkputten als het ware overbelast raakten. Ook het toenemende gebruik van zeep gaf problemen. Er waren ook verschillende huizen die last kregen van een te hoge grondwaterstand. Het rioolvuil liep dan ook regelmatig over de stoep en in de tuin, de gootsteen en het toilet raakten verstopt en het vocht kroop in de muren.

Het behang weekte los van de muren en hout van ramen en deuren rotte weg. De gemeente die eigenaar van de woningen was deed van alles om de problemen op te lossen, maar de financiële middelen schoten tekort.

Aanleg stamriool in de Prinses Marijkestraat (foto L. Vlemminx).

Deze foto is genomen vanuit de Kon. Julianastraat richting de huidige Prins Bernhardstraat. De bomen op de achtergrond zijn de Amerikaanse eiken die langs de Borkelsedijk staan en je kijkt op de achterkant van de woningen van het Eykereind. In de Prins Bernhardstraat stonden toen nog geen huizen.

De omgeving van de Burgemeester Magneestraat, Molenakkers, Hof, Dokter Rauppstraat, Prinses Marijkestraat, Koningin Julianastraat, Nieuwstraat en Markt moesten allemaal op het stamriool worden aangesloten. Er werden andere plannen, zoals de aanleg van trottoirs en reconstructie van verschillende wegen uitgesteld, om anderhalf miljoen

gulden vrij te maken voor het oplossen van het waterprobleem. Ook werd de rioolbelasting verhoogd. Eind juli 1965 komt er vanuit het rijk wat financiële lucht en kan het werk worden voortgezet. Zomer 1966 heeft het oude centrum van Bergeijk riolering en de krant kopt dan ook “Einde rioolproblemen in centrum Bergeyk”. Op dat moment staan de Dokter Rauppstraat en de Prinses Marijkestraat nog op zijn kop. In de Dokter Rauppstraat zijn ze dan al vier maanden bezig en daar liggen de buizen wel 4,5 meter diep. Ook in de Molenakkers wordt een riool aangelegd en het Klooster van de Assumptionisten wordt aangesloten op de leiding van ‘t Hof. Zodra er goedkeuring komt voor de aanleg van een riool op de Eersesdijk kan ook de Eikendreef worden aangesloten. De nieuwe bungalows daar hadden al riolering, maar de aansluiting op de Eersesdijk moest nog gemaakt worden. De Broekstraat, het tweede deel van de Kleine Broekstraat en de Nieuwstraat zouden hier nog op volgen.

De aanleg van het riool in de Dokter Rauppstraat.

Links bovenaan is nog een stukje van de Hofkerk te zien.

Augustus 1967 krijgt het gemeentebestuur de verheugende mededeling, dat kan worden begonnen met het aanleggen van de riolering in de Nieuwstraat, een gedeelte van 't Hof, de Eerselsedijk en de Bergerdreef. Dit zal de grote wateroverlast bij enige regenval snel gaan oplossen en dan ook komt het einde in zicht voor het steeds weer leeghalen van de putten.

December 1971 komt er geld vrij voor de aanleg van riolering en wegconstructie op 't Loo (van 't Stoom tot de Kleine Broekstraat), Vonderpad en de aanleg en verzwaring van het riool in de Kleine Broekstraat. De totale kosten bedragen f 809.100,-. De rioolbelasting gaat dit jaar weer omhoog.

In 1972 wordt de riolering in de Kleine Broekstraat doorgetrokken vanaf de Magnéestraat richting 't Loo en tot voorbij 't Stoom. De melkfabriek kan zijn afvalwater dan ook voortaan lozen op de riolering. Frits van der Heijden kan zich nog goed herinneren dat het geloosde water toen nog warm was, bij strenge vorst ontdooide de grond rond de rioolputten in het eerste deel van de Kleine Broekstraat en na afkoeling bevroor deze weer. Hierdoor kwamen de straatstenen rond de rioolputten steeds hoger te liggen, soms wel 4 tot 5 cm, wat bij langdurige vorst hinderlijk was. Vanwege de grote hoeveelheden afvalwater werd dit vermoedelijk vooral 's nachts geloosd.

Datzelfde jaar wordt de aanleg van het riool van de rest van 't Loo, Van den Tillaartstraat, Vonderpad, Bredasedijk, Weebosserweg, Treurenberg, Frater Romboutsstraat en de Terlostraat aanbesteed. Het gaat daarbij alleen over de gedeeltes binnen de bebouwde kom. De kosten voor een rioolaansluiting zijn dan f 150,- en de rioolbelasting bedraagt minimaal f 40,- per aansluitbaar pand.

Een jaar later wordt er een bedrag van f 7.500,- beschikbaar gesteld voor de verlenging van de Prins Bernhardstraat incl. de aanleg van riolering, f 179.199,- voor de aanleg van riolering in de Industrierweg, f 210.000,- voor de Ekkerstraat, f 1.100.000,- voor riolering in de Bucht en

Buchtdwarsstraat en een deel van het Eykereind. Verder f 610.000,- ten behoeve van de Broekstraat, Hoek, Lijnt, het gedeelte Dr. Rauppstraat tussen de Prinses Marijkestraat en de Hoek en tenslotte nog eens een bedrag van f 214.000,- voor de Berkenlaan, Kastanjedreef, Bremdreef, Bosdreef Dennendreef en Fazantlaan. In mei 1974 geeft de provincie goedkeuring voor deze plannen met een totaalbedrag van ruim 2,1 miljoen gulden. In totaal is er dan voor ruim 5 miljoen gulden geïnvesteerd in de riolering in Bergeijk.

In de gemeentebegroting voor het jaar 1974 is het maken van een plan voor de aanleg van riolering op de Weebosch opgenomen. Hiervoor is een bedrag van f 8990,- gereserveerd. Dit is het laatste deel van de bestaande bebouwing die nog niet was aangesloten. Dit wordt uitgevoerd in 1975 inclusief de aanleg van een persriool over de Weebosserweg richting 't Loo. Normaal gesproken wordt gebruik gemaakt van zogenaamd vrijverval riool. Het water stroomt daarbij automatisch naar het laagste punt, maar op plaatsen waar het hoogteverschil te klein is of juist van laag naar hoog moet worden een persriool gebruikt. Het afvalwater wordt met behulp van pompen steeds verder getransporteerd.

Aansluiting op de waterzuivering

In 1974 staat een belangrijk onderdeel van het rioleringsplan te gebeuren, maar daar is opmerkelijk genoeg weinig van terug te vinden in de nieuwsberichten. In het Eindhovens Dagblad van 14 februari 1974 vinden we het bericht "Eeuwenoude resten in Bergeyk opgegraven". Het blijkt te gaan om resten van de watermolen die vroeger langs de Keersop heeft gestaan wat ook al in de inleiding is genoemd. Deze resten werden ontdekt tijdens graafwerk voor het maken van de aansluiting van het hoofdriool van Bergeijk op het persriool naar de waterzuivering in Eindhoven. In een volgend artikel kom ik hierop terug.

In het Rijksarchief (BHIC) in 's-Hertogenbosch zijn er wel gegevens te vinden over de aanleg van de aansluiting op de waterzuivering.

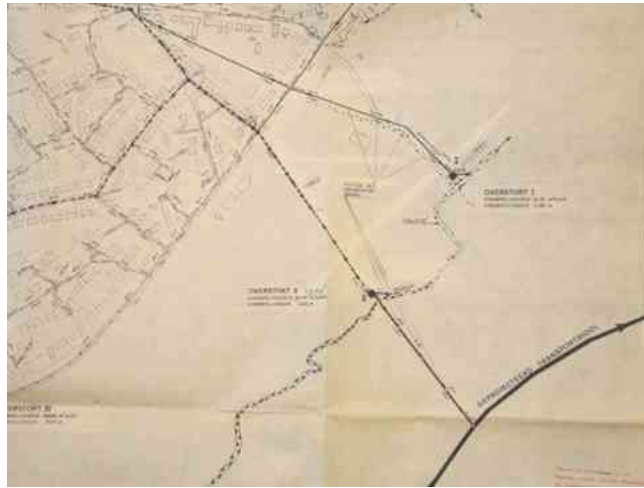
Hieruit blijkt dat Waterschap De Dommel al in 1964 plannen had voor een gecentraliseerde afvoer van het afvalwater van de gemeenten Luyksgestel, Eersel, Bergeijk, Westerhoven, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre en Eindhoven-Zuid door het dal van de Keersop en Dommel naar de toen al bestaande waterzuiveringsinstallatie aan de Koudenhovenseweg in Eindhoven. In september 1967 bracht het waterschap het “Rapport inzake de zuivering van het afvalwater van de gemeente Luyksgestel, Eersel, Bergeijk, Westerhoven, Valkenswaard, Veldhoven, Aalst-Waalre en de Eindhovense stadswijk ‘De Gestelse ontginning’“ uit. Hierin wordt een kostenvergelijking gemaakt tussen vier verschillende oplossingen voor het afvalwaterprobleem:

- A. Zuiveren in elke gemeente afzonderlijk.
- B. Zuiveren in Bergeijk en Eindhoven-Zuid.
- C. Zuiveren in Eindhoven-Zuid.
- D. Zuiveren in de installatie Eindhoven aan de Koudenhovenseweg.

De onder **B** genoemde zuiveringsinstallatie in Bergeijk was gepland bij de Borkelsedijk, maar oplossing **D**, de aanleg van een leiding naar de bestaande waterzuiveringsinstallatie van Eindhoven bleek uiteindelijk de goedkoopste in exploitatie. Deze installatie moest daarvoor wel worden uitgebreid. De aanbesteding van het werk was eind 1973 en de uitvoering startte begin 1974.

Het hoofdriool van Bergeijk komt vanuit de Prins Bernhardstraat en gaat dan recht naar het zuiden richting de Keersop door het kasteelgebied aan de Lijnt. De aansluiting op de persleiding van het waterschap ligt dicht bij de weg Hoekerbeemden. De leiding van het waterschap loopt grofweg van de Aadijk in Luyksgestel richting Bergeijk, volgt de Kromhurken, Hoekerbeemden en de Eeuwsesedijk. Ter hoogte van de Fressevenweg takt de leiding van Eersel aan. De leiding loopt ten zuiden van Westerhoven door richting Keersopperdreef waar hij afbuigt richting het noorden en de Keersopperdreef voor een groot deel volgt. Ter hoogte van De Takkers buigt hij af richting Volmolen en loopt daarna verder naar Eindhoven.

Deze aansluiting op de persleiding heeft ervoor gezorgd dat de Keersop flink werd ontlast van afvalwater. De Keersop was dan ook een sterk vervuilde beek waar nauwelijks nog leven in zat. Bij flinke wateraanvoer

vanuit het riool werd het afvalwater dat niet verwerkt kon worden echter nog steeds op de Keersop geloosd. De beek raakte wel minder vervuilde, maar bleef in feite nog lange tijd een open riool, want bij hevige buien liep het overtollige water via overstorten rechtstreeks in de Keersop. In augustus

1973 krijgt de gemeente een ontheffing van het waterschap voor het overstorten van verdund rioolwater op de rivier de Keersop. Volgens het rioleringsplan van de gemeente Bergeijk 1971-1973 zijn er dan 5 verschillende overstorten.

- I. Aan de Borkelsedijk ter hoogte van de brug over de Keersop.
- II. Enkele honderden meters stroomopwaarts bij de uitkijktoren in het kasteelgebied.

- III. Bij de Hoek ter hoogte van de Dr. Rauppstraat. Hier lag een verdiepte sloot die uitkwam op de Keersop.
- IV. Aan het begin van de Burg. Aartslaan. Hier liep het via een verdiepte sloot naar de Keersop.
- V. Aan het Vonderpad. Ook hier kwam het water via een sloot in de Keersop terecht.

Overstort I en II

Overstort III

Overstort IV

Overstort V

Overstort II is de belangrijkste met een maximale overstortfrequentie van 8 keer per jaar. De drempels van

de andere overstorten zijn hoger, waardoor die een lagere overstortfrequentie hebben. Na zo'n bui was het geen prettig gezicht in de

beek of sloot. In de begroeiing bleef een hoop troep achter zoals toiletpapier, babydoekjes en wat er allemaal nog meer werd doorgespoeld.

Het buitengebied

In de jaren erna blijft er steeds gesleuteld worden aan het rioolnet. Eind 1978 wordt begonnen met de aanleg van riolering in het buitengebied. Het gaat dan om de Rund, Treurenberg, Achterste Loo, Muggenhool, Lage Berkt, Oude Postelseweg, Weebosserweg, Hooge Berkt, Beisterveldenweg en de Stökskesweg. Binnen de kom worden dan ook nog de Kerkstraat en Buchtdwarstraat voorzien van riolering. Dit werk wordt uitgevoerd door Th. Heijmans en Co uit Nuland. Later zijn er nog veel nieuwe straten en wijken bij gekomen. Hier is de aanleg van riolering al meteen bij de start van het project meegenomen in het werk. Pas eind jaren negentig werden de resterende panden in het buitengebied (Burg. Aartslaan, Maai, Bredasedijk en omgeving) aangesloten op het rioolstelsel met behulp van pompputten en persleidingen. Pas dan zijn alle panden in Bergeijk voorzien van een rioolaansluiting.

Randvoorzieningen

Zoals eerder vermeld kan het met name na hevige regenbuien voorkomen dat het rioolstelsel overbelast raakt en dat er dan afvalwater gelost wordt naar beken en sloten. Om vervuiling van de Keersop te beperken zijn er in 1995 op enkele plaatsen zogenaamde randvoorzieningen aangelegd. In feite zijn het grote bakken waar het vuile water dat niet meteen verwerkt kan worden door het persriool tijdelijk wordt opgeslagen tot er weer ruimte komt om het af te voeren naar de waterzuivering in Eindhoven. In de huidige gemeente Bergeijk zijn er totaal acht randvoorzieningen, een in Luyksgestel (Aadijk), een op de Weebosch (Spaanrijt), drie in Bergeijk (Broekstraat, Hoek en Borkelsedijk), een in Westerhoven (Oude Weerderdijk) en twee in Riethoven (Molenstraat en Broekhovenseweg). In de randvoorziening aan de Broekstraat, Weerderdijk en die bij de Aadijk is een bergbezinkbassin gemaakt, een grote ondergrondse kelder die als eerste wordt gevuld. Als die vol raakt dan loopt de rest van het water in een zogenaamd retensiebassin, een grote open bak. In Riethoven in de

Molenstraat en bij de Broekhovenseweg zit een kleiner bergbezinkbassin. De randvoorzieningen aan de Hoek en de Spaanrijt hebben alleen een retensiebassin. In de praktijk betekend het dat de randvoorzieningen enkele keren per jaar geheel of gedeeltelijk vol zullen stromen.

De randvoorziening aan de Borkelsedijk is een heel bijzondere, want daar wordt het overtollige water niet opgeslagen in een ondergronds bassin, maar daar komt het in een zogenaamd helofytenfilter terecht. Op deze plek was eerder de bouw van een zuiveringsinstallatie bedacht. Nu wordt hier het onzuivere water op een natuurlijke manier gereinigd door bacteriën. Rietplanten en mattenbies zijn zogenaamde helofyten, ook wel moerasplanten genoemd. Ze transporteren zuurstof uit de buitenlucht naar hun wortels onder water. Daar wordt zo een goede leefomgeving voor bacteriën gevormd die afvalstoffen uit het water omzetten in voedingsstoffen voor de moerasplanten. De pompen en beluchtingtafels in het helofytenfilter zorgen er daarnaast voor dat het water in beweging blijft en nog meer zuurstof kan opnemen. Als het water na een zuiveringsproces van 15 tot 20 dagen schoon genoeg is wordt het weer afgevoerd naar de Keersop.

Van open riool naar Natura 2000

De kwaliteit van het beekwater is er dankzij deze maatregelen flink in kwaliteit op vooruit gegaan. Zelfs zo goed dat verschillende dieren die vroeger veel in de beek leefden zijn teruggekeerd. De beekprik is hiervan een vaak genoemd voorbeeld.

In het rapport ‘Waterkwaliteitsanalyse Keersop’ uit 2013 blijkt dat de Keersop voornamelijk rijk is aan vissoorten en bijzondere macrofauna. De hoge biodiversiteit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het relatief schone en zuurstofrijke water. De flora van de beek is minder bijzonder, vooral vanwege te hoge gehalten aan voedingsstoffen in het beekwater. Van 1995 tot 2012 zijn er herstelprojecten in de Keersop uitgevoerd over een totale lengte van twee kilometer. Er zijn o.a. weer meanders in de beek aangebracht. Sindsdien heeft de Keersop bescherming als Natura 2000-

deelgebied en valt binnen de speciale beschermingszone in het kader van de habitat richtlijn en de kaderrichtlijn water. Je kunt dus wel stellen dat de kwaliteit van het water er sinds 1995 gelukkig wel weer op vooruit is gegaan.

Verzamelvijver Helofytenfilter

Gemengde en gescheiden rioolstelsels

In de meeste rioolstelsels komt het afvalwater van huishoudens en bedrijven in hetzelfde riool als het regenwater dat op daken en straten valt. Het vuile water wordt als het ware gemengd met relatief veel schoon water. Dit wordt een gemengd stelsel genoemd. Omdat er tegenwoordig steeds meer verhard oppervlak is wordt het rioolstelsel ook vaker overbelast. Sinds enkele jaren wordt het bestaande gemengde stelsel daarom

vervangen door een gescheiden stelsel. Het vuile water wordt in meer geconcentreerde vorm afgevoerd naar de waterzuivering en het schone hemelwater kan weer infiltreren in de bodem. Dit voorkomt grote piekbelastingen in het riool en de waterzuivering en te grote uitdroging van de bodem. In 2013 is dat als eerste gebeurd in de wijk Jeruzalem.

*Hans Verdonk,
Westerhoven, 26 januari 2020*

Bronnen:

Krantenarchief Johan Biemans

Frits van der Heijden

Foto blz. 3 Leo Vlemminx

Wikipedia/riolering

Beheersysteem riolering gemeente Bergeijk

Website gemeente Bergeijk december 2019

Brabants Historisch Informatie Centrum 's-Hertogenbosch:

Archief Waterschap De Dommel; Transportsysteem Riool-Zuid.

- Aanleg persleiding Luyksgestel-Bergeijk-Eersel volgens bestek 1.19, 1073/1975

- Voorbereiding aanleg : Programma van eisen voor de gecentraliseerde afvoer van afvalwater van gemeenten ten zuiden van RWZI Eindhoven, 1965/1967

- Voorbereiding aanleg: Tekeningen van het tracé deel 3 van 6, Luyksgestel, Bergeijk, Eersel, Westerhoven, Riethoven, 1967/1972

Archief gemeente Bergeijk.

- Aanleg rioolwateroverstorten nrs I, II, III en IV in de Keersop, 1973/1977

Rapport: Waterkwaliteitsanalyse Keersop, Iris van der Laan, 2013

*Jaap
Bussing
op het
balkon
van het
oude
raadhuis*

*In de
kelder
van het
oude
raad-
huis*

*Foto's
d.d.
10 juni
2011
door
Martien
Veekens*

HET MONUMENTALE RAADHUIS VAN BERGEIJK

HET NIEUWE STADHUIS TE BERGEYK. — Het gebouw maakt door den uitspringenden toren en den monumentalen ingang een vriendelijken en toch flinken indruk.

De rolverdeling tijdens de hieronder vermelde gemeenteraadsvergaderingen, is als volgt:

- *Aarts, Petrus Josephus Godefridus, burgemeester/voorzitter;*
- *Veldhoven van, Franciscus, 1^e wethouder;*
- *Kuijken, Petrus Cornelis Azn, 2^e wethouder;*
- *Aarts, Stephanus Willebrordus, raadslid;*
- *Hoeks, Petrus, raadslid;*
- *Kuijken, Johannes Cornelis Pzn, raadslid;*

- *Rombouts Petrus, raadslid;*
- *Theus, Johannes Maria, raadslid.*

Bij een onderzoek naar de ontstaansgeschiedenis van het Bergeijkse raadhuis kwamen we aanvankelijk niet verder dan de informatie die hierover te vinden is op sites als rijksmonumenten.nl:

Dat het raadhuis in 1923 werd gebouwd naar ontwerp van architect P. van der Velden uit Geldrop.

Wat vooraf ging.

De gemeenteraad van Bergeijk besloot in november 1921 over te gaan tot de bouw van een nieuw raadhuis waarvoor een architect zou worden aangetrokken. In de raadsvergadering van maart 1922 werd besloten dat jaar een nieuw raadhuis te bouwen. Het zou komen te staan tegenover *den dokter*. In de heer P. van der Velden uit Geldrop vond men de geschikte architect.

In de maanden augustus en september 1922 werd door de architect in verschillende regionale kranten geadverteerd.

Bij de aanbesteding werden zeven biljetten, zeg maar offertes, ingeleverd. De laagste inschrijver was A. Schrijvers te Westerhoven voor f 31.425,-. Het werk werd echter niet gegund. De inschatting vooraf moet zijn geweest dat realisatie voor veel minder kon.

In juni 1924, we zijn dan al weer twee jaar verder, komt het nieuwe raadhuis weer in de Raadsvergadering aan de orde. Ditmaal bij de rondvraag.

Rombouts: Ik heb al van verschillenden moeten horen. Wat krijgt ge toch een prachtig raadhuis in Bergeijk. Maar steeds is de directe opvolgende vraag: “Wanneer zal dat nu toch klaar zijn”.

S.W. Aarts: Zeker niet voor mei a.s.

Theus: Dat duurt nog lang eer het klaar is.

Kuyken Pzn: Een gevolg van onderhandse bewerking. Was het aanbesteed geweest dan was het al bijna een jaar klaar geweest.

Voorzitter: We hebben nu geen opzichter meer, het kost nu niet zo veel meer.

Aanbesteding.

Op MAANDAG 11 SEPTEMBER 1922, n.m. om 2 uur, zal door Burgemeester en Wethouders van Bergeijk,

worden aanbesteed:

Het bouwen van een RAADHUIS met bijlevering van alle daarvoor benodigde materialen, arbeidsloonen, enz. enz.

Bestek en teekening te bekomen van af DINSDAG 29 AUGUSTUS bij ondergeteekende à f 25 — per stel, alsmede nadere inlichtingen. Restitutie f 15 bij ongeschonden inlevering op den dag der aanbesteding.

P. VAN DER VELDEN,
Architect, Geldrop.

Weth. Van Veldhoven: Die opzichter heeft ons niet goed behandeld. Hij zou steeds éérst en laatst op het werk zijn geweest doch kwam nooit voor elf uur 's-morgens en was 's-middags vroeg weg.

Theeus: 't Zal me benieuwen hoe dat werk zal worden opgeleverd zonder toezicht.

Rombouts: Och we zitten hier nog lang goed en er is geen haast bij.

Kuyken Pzn veronderstelt toch wel dat volgend jaar tegen Bergeijkse kermis (september) klaar zal zijn.

Verschillende andere leden hopen het. Hierna sluit de voorzitter met de gebruikelijke groet deze vergadering.

En de oplevering bleef maar duren. Een krantartikel van begin februari 1926 bevestigde dit.

§§ BERGEYK, 4 Febr. Het nieuwe Raadhuis, welks weerga men te vergeefs in heel de Meierij zoekt, is bijna gereed en zal nog in den loop van dit jaar in gebruik genomen worden.

Maar de vaart zat er nu goed in. Voor de stoffering en meubilering van het pand

werden spijkers met koppen geslagen. Bij V&D in Eindhoven!

De krant van 25 februari 1926 meldde:

Het Gemeentebestuur van Bergeijk heeft niet alleen de stoffering van zijn nieuw raadhuis aan de Firma Vroom en Dreesmann te Eindhoven opgedragen, ook de meubilering is heden aan deze Firma gegund. De architect van de nieuwe bouw heeft enige zeer artistieke en moderne ontwerpen voor meubelen gemaakt, welke volgens zijn aanwijzingen moeten uitgevoerd worden. Als vanzelf spreekt, dat door zo 'n toezicht de bewerking van deze meubelen in alle onderdelen goed moet verzorgd worden. Van grote betekenis is het dan ook dat de Firma Vroom en Dreesmann deze leverantie heeft gekregen, want het bewijst, dat het Gemeentebestuur met zijn deskundige architect een groot vertrouwen hebben gesteld in het 'kunnen' der Firma.

Op 17 juni 1926 kondigde de krant aan dat gemeenteraad van Bergeijk in openbare vergadering bijeen komt op het nieuwe gemeentehuis. En alvorens de vergadering een aanvang neemt zal de inwijding van het nieuwe gemeentehuis plaats hebben.

Nog geen week later kwam de krant met een rectificatie:

Wegens omstandigheden is de inwijding en officiële opening van het gemeentehuis uitgesteld tot over enkele maanden, hoewel zaterdag jl. de eerste raadsvergadering is het nieuwe gemeentehuis heeft plaats gehad.

Op die zaterdag 10.00 uur opende de voorzitter de eerste vergadering met de christelijke groet, waarna hij zijn hart luchtte: *Mijne heren, ik heb deze in ons nieuw gemeentehuis als proefvergadering belegd, ik deed dit graag omreden er nog kleine aanmerkingen op en veranderingen in onze*

inrichting zullen voorkomen. Ik heb tot nu toe al enkele grondige opmerkingen gehoord o.a. van een rijwielrek, wat niet mag ontbreken, ik heb hier zelfs vannacht van gedroomd, tevens zal er voor kapstokken gezorgd worden. Als de heren nog meer opmerkingen hebben hoor ik die graag. Verder heet ik de heren hartelijk welkom.

Eenmaal aangekomen bij het 3^e agendapunt ‘leges huwelijken’ gingen de vroede vaderen er eens goed voor zitten. De nieuwe raadzaal van Bergeijk was een uitgelezen locatie om trouwlustigen in het echt te verbinden.

Maar ja, voor wat, hoort wat.

Voorzitter: Aan de orde is leges huwelijken. Er is voorgesteld f 25 te laten betalen voor degenen die in de raadzaal trouwen.

Theeuws: Wà is dà nou weer?

Rombouts: Het wordt er veur de treuwers ok nie beiter op.

Theeuws: Och dat doen ze toch, es 't eenmaal zoo weet is.

S.W. Aarts: f 25 is veel te veel, ik trouwde nooit meer als ik dat moest geven. Laat ons f 15 nemen, dat is nog goed betaald, het is beter tien van f 15 als één van f 25.

Theeuws: Het is niets te veel f 25.

Rombouts: Het gaat hier juist tegenovergestelde als in de kerk.

S.W. Aarts: Ja, want daar kost het f 7,50 en geef men nog een rijksdaalder bij, dan trouwt men met drie Heren.

(Enkele stemmen: dan heeft men geen meisjes meer nodig.)

Voorzitter: We zullen die f 25 in stemming brengen; wordt het verworpen dan f 15.

Rombouts: We behoeven hier niet over stemmen; we zullen dat zo wel zeggen.

Met drie tegen drie stemmen wordt dit punt aangehouden tot de volgende vergadering.

(...)

In de raadsvergadering van begin augustus 1926 kreeg de legeskwestie een vervolg.

Voorzitter: Nu krijgen we de aangehouden punten der vorige vergadering, in hoofdzaak wat betreft de huwelijksleges, er is toen in stemming gebracht f 25 en f 15.

Het voorstel van Weth. van Veldhoven is toen geweest f 25, f 15 en f 5.

Voorzitter: Het is maar een voorstel f 25, ik geloof dat er weinig gebruik van gemaakt zal worden. Het is nog al veel.

Wordt over f 25 gestemd, doch wegens gelijk aantal tegenstemmen verworpen.

Aarts: Ik heb een voorstel van f 15, die zijn door de gemeente toch ook vlug verdiend. f 10 was ook nog meer als genoeg.

Voorzitter: Dan zullen we een voorstel van f 15 in stemming brengen.

Voorstel Aarts tot heffing van f 15 huwelijksleges wordt eveneens met 3 tegen 3 stemmen onbeslist verklaard.

Hoe indertijd uiteindelijk over de huwelijksleges werd besloten, is nog in nevelen gehuld.

Anno 2019 hanteert de gemeente Bergeijk een *marktconform* tarief: €256,- wanneer het huwelijk door de week moet worden voltrokken. Trouwen op zaterdag is veel duurder, nl. €481,- euro. Het trouwboekje krijg je erbij voor €40,-.

Ad Tilborghs

Op de volgende pagina

Nevenstaande foto's staan in een album met 52 foto's van Noord- Brabantse gemeentehuizen uit de jaren 1945-1950. Afmeting foto's: 6 x 9 cm.

Deze album is in bezit van Nico de Bont. Hij weet niet wie de samensteller is. Nico heeft dit album ooit gekocht op een rommelmarkt.

De foto's van alle voormalige gemeentehuizen uit Groot-Bergeijk zijn door hem gescand en per mail doorgestuurd aan Martien Veekens

Westerhoven

Riethoven

Luyksgestel

Bergeijk

*Hermenieke
van Bergeijk
in nieuwe
raadhuis*

*Door Jean
Franken*

*Foto
M. Veekens*

*1 november
2010*

IN DIT NUMMER

- Natte voeten in Bergeijk
Cas van Houtert pag. 1
- De aanleg van Riolering in Bergeijk
Hans Verdonk pag. 3
- Het monumentale raadhuis van Bergeijk
Ad Tilborghs pag. 20

Redactie: info@heemkundekringbergeijk.nl
*Cas van Houtert, Jaap Bussing, Ad Tilborghs en
Martien Veekens (tevens vormgeving en productie
in samenwerking met Cees van Thoor)*

Gratis voor leden van de Heemkundekring Bergeijk

Losse nummers: €4,00 per stuk

ISSN: 2213-820X